

ברכת המזון בקול

להזהר בברכת המזון

בזמנינו אין הרבה מצות עשה מהתורה לקיים, ואחת המצוות הגדולות שיש בזמן הזה מהתורה היא ברכת המזון, וראוי מאוד להזהר לדקדק בה, דהנה כתב המשנה ברורה "כתב בספר החינוך כל הזהיר בבהמ"ז מזונותיו מצויות לו כל ימיו בכבוד. והמדקדק יזהר לברך לכתחלה תוך הספר ולא בע"פ. כתב בספר חסידים מעשה באחד שמת ונתגלה בחלום לאחר מקרוביו וא"ל בכל יום דנין אותי על שלא הייתי מדקדק לברך כל הברכות בכונת הלב וכו' ע"ש" ע"כ.

ובשם האר"י ז"ל כתוב לאמור (כתבי הרח"ו שער רוח"ק, ט' ב) "אמר לי מורי ז"ל כי עיקר השגת האדם אל רוח"ק תלויה ע"י כוונת האדם וזהירות בכל ברכות הנהנין", וביותר צריך לזרו עצמו בברהמ"ז שחיובו מדאורייתא.

ובזוה"ק (ויקהל ר"י ח א) מאריך בזהירות לברך ברהמ"ז בכוונה ובשמחת הלב, וכסיום דברי הזוה"ק (שם) "וכמה דאיהו מברך בחדוה ובעינא טבא, הכי יהיבין ליה בחדוה ובעינא טבא וכו' וכד סליק מהאי עלמא אתר אתתקנא ליה גו רזין עלאין בהיכלין קדישין", ובשם האר"י ז"ל (בשעה"מ פ' עקב) "כל כמה שמברך בעין טובה ושמחה יתירה כך נותנים לו מזונותיו בשמחה ועין טובה".

לברך בקול מלה מלה ודין הרהור

כתב המחבר "ומצוה לכתחלה שישמיע לאזניו מה שמוציא בשפתיו; ואם לא השמיע לאזניו יצא, ובלבד שיוציא בשפתיו". ולאור המבואר עד כמה יש להזהר בה בודאי מצוה גדולה להזהר להוציא בשפתיו זאת, [ומה שכתב בספר חרדים שרוב פוסקים סוברים שלא יצא ידי חובתו אם לא הוציא בפיו, תמהו עליו בזה].

ואם לא הוציא בשפתיו אלא הרהר בלבד, לא יצא ידי חובתו, אבל אם היה חולה או אונס אחר בירך בהמ"ז בלבו יצא [מ"א] וכתב המשנה ברורה שלא יצא לגמרי, שהרי הרהור לאו כדיבור דמי, אלא הכונה שעל כל פנים בשעה שאינו יכול לברך, יהרהר בלבו והקב"ה יקבע לו שכר עבור זה, אבל בעצם אינו יוצא, ולכן כאשר יסתלק האונס אם עדיין לא נתעכל המזון יברך ברכת המזון.

גדר מוציא בשפתיו

והנה נתבאר שברכת המזון בהרהור אינו יוצא ידי חובתו. והלשון של המחבר "ואם לא השמיע לאזניו יצא, ובלבד שיוציא בשפתיו" משמע, שחייב להוציא קול, אלא שהקול לא צריך להגיע לאוזניו. ויש לברר מה הדין אם לא מוציא כלל קול, אלא מניע את שפתיו ולשונו. והנה כתב בפסקי תשובות בשם רבי שלמה זלמן אויירבעך שמי שמברך רק בשפתיו ואין קול יוצא מפיו כלל, יש לומר שהוא ג"כ בכלל הוציא בשפתיו ויוצא ידי חובתו בדיעבד, ומסיים בלשון זה "אולם יש לעיין אם רק נענע שפתיו בעלמא ואף גם לשונו, אך לא הוציא ההברות מגרונו ע"י הבל פיו היוצא ונכנס, כי לא יתכן לבטא את אותיות הגרון (א. ה. ח. ע א) באופן כזה, וצ"ע" עכ"ל

נמצינו למדים, שמצוה להדר לכתחלה לברך בקול רם, ולפחות להשמיע לאוזניו, וזה מצוה לכתחלה ממש. ובדיעבד יש להזהר להוציא קול בלחש, ואז אפילו לא שמע באוזניו יוצא בדיעבד. ורבי שלמה זלמן פוסק שאפילו לא הוציא כלל קול, אלא הוציא הבל בשקט בשפתיו ובלשונו יוצא בדיעבד. ויש להסתפק אם לא מוציא הבל, אבל מנענע בשפתיו ובלשונו אם יוצא ידי ברכת המזון.

ומכאן יש להוכיח ברבים אנשים רבים שאינם מנענענים את לשונם כלל אלא רק קצת את שפתותיהם, ואין יוצאין ידי חובת ברכת המזון ותפלה כלל, ויש להזהר בזה מאוד מאוד.